

Turdiyeva Muribatxon Mashrabovna
Kokand universiteti Andijon filiali
Po'latjonov Muhammaddiyor

Annotatsiya: Ushbu maqolda Jigarning anotomik tuzilishi, asosiy biologik va Fiziologik vazifalari, shuningdek keng tarqalgan jigar kasalliklari haqida malumotlar berilgan. Jigar inson tanasidagi eng yirik bez bolib u organizmda moddalar almashinuvini tartibga solish zararli moddalarni zararsizlantirish safro ishlab chiqarish va immun himoya tizimini qollab quvvatlash kabi muhim funksiyalarni bajaradi. Annotatsiyada gepatit serroz kabi jigar kasalliklarining sababli belgilari va oldini olish choralari yoritilgan. Bu mavzuni sog'lom turmush tarzini shakllantirish hamda jigar salomatligini asrashda muhim axborot manbasi hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Jigar, gepototsidlar, sigment, gepatit, jigar serrozi, jigar saratoni.

Jigar: jigar faqat umurtqali hayvonlarda joylashgan asosiy metabolik organ bolib.

U organizmni detoksifikatsiya qilish, hazim qilish va o'sish uchun zarur bo'lgan oqsillar va biokimyoviy moddalarni sintez qilish. Kabi ko'plab muhim biologik funksiyalarni bajaradi Odamlarda u qorinning ong yuqori kvadratida. Diafragma ostida joylashgan va asosan pastki o'ng qovurg'a bilan himoyalangan uning boshqa metabolit rollariga uglevod almashinuvi, Garmonlar ishlab chiqarish, glukoza va glikogen kabi ozuqa moddalarni aylantirish va saqlash va qizil qon hujayralarining eritrositlar parchalanishi kiradi.

Odanda jigar – organizmdagi eng katta bez (vazni 1200 – 2200g). Rangi qizg'ish qo'ng'ir Kattaroq o'ng bolagi kichikroq chap bo'lagi bor. O'rta qismining yuzasidagi ko'ndalang Chuqurcha jigar darvizasi yoki qopqasi deb ataladi. Shu joydan jigarga arteriya, darvoza venasi, nervlar kiradi va jigarning o't yo'li va o't pufagidan chiqqan yo'lga qoshilib o'n ikki barmoqli ichakka quyiladigan umumiy o't yolini hosil qiladi. Uzoq mudatda jigar funksiyasining yo'qligini qanday qoplash mumkunligi malum emas ammo qisqa muddatda jigar dializ usullaridan foydalanish mumkin. Jigar yoqligida uzoq mudatli almashtirishni taminlash uchun sun'iy 2018 – yildan boshlab jigar transplantatsiyasi to'liq jigar yetishmovchiligi uchun yagona imkoniyat bo'lib qolmoqda.

Jigar ko'plab alohida hujayralardan gepototsidlardan tashkil topgan. Gepototsidlarning o'rtasida o't yollarining boshlang'ich qismi bo'lgan o't yollarining bosh'ang'ich qismi bo'lgan o't kanalchalari yog'lashgan gepototsidlar ko'p burchakli (poligonal) shaklidagi yirik hujayralar (20 – 25)mkm bo'ladi. Jigar hujayra elementlarining 60% tashkil qiladi va azoning kopchilik asosiy funksiyasini bajaradi. Harbir bunday hujayra kichik kimyoviy laboratoriya bo'lib u organizmga tushuvchi barcha zararli moddalarni zararlarini zararsizlantiradi. Jigarning maxsus yulduzchasimon hujayralari fogotsitlarga va antitulalar hosil qilishga qodir.

Organizmda qonning 1/5 qismi jigar tomirlariga sig'ish mumkun.

Qondagi ortiqcha suv qisman jigardan ajralib chiqib o't va limfa hosil bo'lishiga ketadi.

Jigar o'zni uzluksiz ishlab o'zining o't yoli orqali ozgaradi. O'n ikki barmoqli ichakka o't kirishi ovqatlanish vaqtida boshlanib meda ovqatdan boshaguncha davom etadi.

Boshqa ovqatda esa umumiy o't yolining halqasimon muskuli qisqarib shu yo'lning teshigini

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-5

Berkitib turadi. Jigarda hosil bo'lgan o't – o't pufagiga kirgan, boshqa bari moddalar o't pufagi devorida qonga so'riladi. Jigar organizmdagi eng katta parenximatoz organ bo'lib 300 mert jigar hujayralaridan tashkil topgan. Bu hujayralarda 2000 turdagi fermentlar joylashgan bo'lib, ular organizmdagi hamma bioximik reaksiyalarda vositachi bo'lib organizmdagi hayotiy jarayonlarda ishtirok etadi. Shuning uchun jigarni (Organizmning kompleksli kimyo fabrikasi) deb atashadi.

Sgment – jigarni yaqqol, alohida o'z qon aylanishi inervatsiya, o't va limfa yollariga ega bo'lgan sohasidir. Bu jigarning shunday sohalarini qoshni sigmentlarga zarar yetkazmasdan jarrohlik yoli bilan olib tashlashga yordam beradi. Sgment faqat bazaviy tushuncha emas u darvoza sistemasining tarmoqlanish xususiyatlarini ham o'zida aks etiradi. Sgmentga darvoza venasining yirik shixi, jigar orterialining shoxi bilan birga kiradi, o't yo'li va limfa Tomiri esa sigmentdan chiqadi.

Darvoza venasining tarmoqlanishi doimiy bo'lmaganligi sababli ilmiy izlanuvchilar jigar Sgmentlari so'nini turlicha keltiriladi. Hozirgi vaqitda qon bilan taminlanish , o't va limfa oqish sohalariga mos keluvchi jigarning sigmentlari bo'lishining bir qancha sxemalari keltirilgan . lekin eng keng tarqalgani Kuino sxemasi bo'lib, unga ko'ra jigarda 8 sigmentga Ajralib ular bir biridan farq qiladi.

Jigarda A,P,E,K vitaminlari va bazi minerallar zaxira sifatida saqlaydi. Jigar har kuni 1,4 litrgacha safro ishlab chiqaradi.

U ozini tiklash qobiliyatiga ega bo'lgan kam sonli azolardan biri jigarning 25 – 30 % qolsa ham uyana butun hajimiga tiklanish mumkin.

Jigar kasalliklari turli sabablarga kora yuzaga keladigan va jigarning normal funksiyasini buzadigan holatidir asosan viruslar sabab boladi. Turlari gepatit A,B,C.

Gepatit A – odatda iflos ovqat yoki suv, yuvilmagan meva sabzavotlar, jamoviy joylarda boladi bog'cha, maktab, lagerlarda yuqadi.

Belgilari: gepatit A 2-6 haftalik inkubatsiyon davridan namoyon boladi. Istima, holsizlik, charchoq, Kongil aynishi, qusish, ishtaha yoqolishi, qorinda og'riq (o'ng qovurg'a ostida) Sariqlik (teri va kozlar oqi sarg'ayadi) qoramtir siydik va o'ch rangli najas.

Davolash: gepatit A uchun maxsus davo yoq, lekin u o'z-ozidan tuzaladi (odatda 2-6 hafta ichida) yotoq rejimi ko'proq suyuqlik ichish va so'g'lom ovqatlanish tavsiya etiladi.

Jigarni zo'riqtiradigan dori vositalar va spirtli ichimliklardan vos kechish kerak.

Oldini olish: emlash (HAV- vaksinasi eng samarali yo'l

Qo'lni sovunlab yuvish, meva sabzavotlarni yuvib gigiyena qoydalariga qatdiy rioya qilish lozim. Gepatit A asosan bolalarda uchraydi.

Gepatit B – bu jigarni zararlaydigan virusli kasallik.

U asosan qon va boshqa tana suyuqliklari orqali yuquvchi masalan infitsiyalangan syuringalar, jinsiy aloqalar yoki onadan bolaga o'tishi mumkin.

Gepatit B ning simptomlari turlicha bo'lishi mumkin, bazi odamlar hech qanday alomat ko'rmasdan kasaladni yuqtirishi mumkin, ammo bazilarida esa quydagi alomatlar paydo bo'lishi mumkin.

Belgilari: yengil istima, charchoq, ko'krak o'stidagi og'riq, teri va kozlar sariqligi. Ishtahaning yoqolishi, qo'rin og'rig'i. Agar bu kasallik o'tkir (qisqa muddatda) bo'lsa bazida o'z o'zidan tuzaladi lekin bazi hollarda u surunkali (doimiy) shakilga o'tishi mumkun, bu esa jigar yetishmovchiligi yoki jigar saratoni kabi jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin.

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-5

Oldini olish: uchun samarali usul hisoblanadi. Agar siz va yaqinlaringizda bunday kasallikga duch kelish havfi mavjud bo'lsa, tibbiy maslahat olish juda muhimdir.

Davolash: (o'tkir gepatit B) (surunkali gepatit B)

O'tkir gepatit B ko'pincha o'z o'zidan davolanadi, lekin simptomatik davolash kerak boladi.

Surunkali gepatit B antiviral dorilar bilan davolanadi masalan (entevavir tenovavir).

Gepatit C – bu jigarni zararlaydigan virusli kasallik bo'lib H,C,V (gepatit virusi) orqali yuzaga keladi u ko'pincha simptomsiz o'tadi, vaqt o'tishi bilan surunkali shakilga o'tadi va jigar serrozi yoki jigar saratoniga olib kelishi mumkin virus yuqtirgan odam qonidan, shifokor asboplari, qon quyish, kamdan kam hollarda jinsiy aloqa onadan bo'laga tug'riq vaqtida o'tadi.

Belgilari: holsizlik, charchoq, ishtaha yoqolishi, qorinda og'riq, teri va ko'zlar sarg'ayishi qorinning shishishi (jigar yetishmaganda).

Davolash: dorilar masalan (sofos buvir, lidipasvir va boshqalar).

Davolash kursi odatda 8-12 hafta davom etadi.

Oldini olish: Qon bilan ishlaganda, ehtiyotkorlik, steril vositalardan foydalanish gigiyenaga roiya qilish.

Jigar sirozi: jigar toqimalari o'lik to'qimalarga (fibrozga) aylanishi bilan bo'g'liq.

Sabablari: surunkali kasalliklar, spirtli ichimliklarni haddan o'rtiq ko'p istemol qilish, yog'li gepatoz.

Jigar saratoni: seroz yoki surunkali gepatitlar borida rivojlanadi.

Autoimun gepatit: immun tizimi jigarga hujum qiladi. Aniq sababi nomalum lekin genetik moyillik va boshqa omillar ro'l oynaydi.

Xulosa: jigar - inson organizimidagi eng muhim va eng yirik ichki azolardan biri bo'lib u tanani tozalash, oziq moddalarni saqlash, safro ishlab chiqarish, dori va zaharli moddalarni zararsizlantirish ko'plab hayotiy funksiyalarni bajaradi. Uning so'g'lig'i umumiy salomatlik uchun beqiyos ahamiyatga ega. Jigar kasalliklari uzoq vaqt sezilmasligi mumkin shuning uchun sog'lom turmush tarzini yaratish, zararli odatlardan saqlanish va muntazam tibbiy. Korikdan otish juda muhimdir.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi 2000-2005.
2. (молодой ученый) o'zbekiston.
3. Chat.gpt

Sog'lom jigar – sog'lom hayot asosidir.